

Nr 24.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats samt lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907; given Stockholms slott den 14 januari 1916.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats samt lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Den av allmänt kyrkomöte år 1915 avlåtna skrivelse i ärendet bifogas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om nyttjanderätt till gravplats.

Med upphävande av nådiga förbudet den 12 september 1783 emot ytterligare försäljande av de en gång till privata försålda gravar i kyrkor och kyrkogårdar, såvitt detta förbud avser gravar å kyrkogårdar, förordnas som följer:

1 §.

Å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats må gravplats endast upplåtas med nyttjanderätt.

Sådan upplåtelse må ske för alltid eller för viss tid, högst femtio år.

2 §.

Avtal, varigenom upplåtes nyttjanderätt till gravplats, skall upprättas skriftligen.

3 §.

Avgift för nyttjanderätt till gravplats skall, där ej annat avtalas, utgå på en gång.

4 §.

Gravplats skall av nyttjanderättshavaren hållas i ordnat och värdigt skick.

Råder å gravplats grov vanvård och avhjälpes den ej inom ett år efter det upplåtaren förelagt nyttjanderättshavaren att sätta gravplatsen

i stånd, vare nyttjanderätten förverkad. Föreläggandet skall innefatta erinran om den sålunda stadgade påföljden. Är nyttjanderättshavaren ej känd eller vet man ej, var han finnes, skall föreläggande, som nu är sagt, införas tre gånger såväl i allmänna tidningarna som i tidning inom orten; och varde tiden för den föreskrivna påföljdens inträdande räknad från det sista kungörandet.

5 §.

Då för viss tid upplåten nyttjanderätt till gravplats upphör på grund av tidens utlöpande, äger, om gravplatsen är väl vårdad, nyttjanderättshavaren rätt att mot skälig avgift erhålla förnyad upplåtelse, såframt han anmält sig därtill före nyttjanderättstidens utgång och den förnyade upplåtelsen icke medför synnerligt men för begravningsplatsens ändamålsenliga ordnande.

6 §.

Har nyttjanderätt till gravplats upphört, må därå anbragt gravvård eller annan överbyggnad av dess ägare bortföras inom sex månader därefter. Vad som ej är bortfört inom nämnda tid, tillfaller upplåtaren; vill denne från graven föra gravvård eller annan överbyggnad av konstnärligt eller historiskt värde eller eljest av beskaffenhet att böra för framtiden bibehållas, skall den åter uppställas inom begravningsplatsen å lämplig, därtill avsedd plats.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916 och i tillämpliga delar lända till efterrättelse även beträffande de upplåtelser av gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som skett före nämnda dag.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Häri genom förordnas, att 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 KAP.

8 §.

Vad i 1 och 7 §§ stadgas angående längsta tid för beståndet av rättighet, som där avses, äger icke tillämpning å upplåtelse, som sker från kronan.

Ej heller äger vad i 1 § stadgas tillämpning å upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats.

2 KAP.

43 §.

Upplåtes jord på arrende för annat ändamål än jordbruk, skola å sådan upplåtelse stadgandena i 1 och 4 §§, 5 § första stycket, 6—9, 18, 22, 25 och 26 §§, 27 § första stycket, 28—34, 36—41 §§ samt 42 § första stycket äga motsvarande tillämpning; dock att vad 33 § stadgar angående rätt för jordägaren att uppsäga avtalet ej skall tillämpas efter det arrendatorn tillträtt fastigheten, ej heller innan tillträde skett, där arrendatorn på anfordran inom utgången av nästa dag för

avtalets fullgörande ställer säkerhet, med vilken jordägaren skäligen kan nöjas.

Är ej arrendetiden bestämd, skall avtalet upphöra att gälla efter det uppsägning å någondera sidan skett.

Ej må genom förbehåll i avtalet stadgas inskränkning i arrendatorns rätt att vid överlåtelse av fastigheten kvarsitta, ej heller för arrenderättens förverkande stadgas annan grund än 36 och 37 §§ bestämma; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Angående upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 3 september 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
MÖRCKE,
WESTMAN,
VENNERSTEN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anförde tillförordnade chefen för justitiedepartementet statsrådet Stenberg följande:

»I skrivelse den 2 november 1910 har kyrkomötet i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av ändrade och fullständiga bestämmelser angående sättet och villkoren för upplåtande av enskild grav å kyrkogård eller annan begravningsplats, gravens behöriga vård och underhåll och påföljden av underlåtenhet därutinnan samt andra därmed sammanhängande frågor.

I kyrkomötets skrivelse och den motion, som föranlett densamma, framhölls, hurusom den på området nu gällande lagstiftningen vore för-

åldrad och ofullständig. På grund av befolkningens tillväxt hade behovet av begravningsplatser ökat, varav följden åter blivit den, att en gräns måste sättas för det förr vanliga slöseriet med begravningsjorden. Ganska vanligt vore, att inköpta gravar lämnades utan tillsyn och vård. På följden av sådan underlåtenhet bleve enligt gällande lagstiftning, att de yttre tecken, som angåve den dödes vilorum, gravöverbyggnaden med tilläventyrs befintlig gravvård, avlägsnades, men själva gravplatsen återföle ej till kyrkans eller församlingens disposition. Bestämmelse om en sådan mera effektiv påföljd vore behöfelig. Vid en granskning av dessa spörsmål borde väl avvägas å ena sidan fordran på skyldig pietet med avseende å den dödes kvarlevor och tilläventyrs förefintliga efterlevandes eller ättlingars känslor för den avlidnes minne samt å andra sidan det likaledes berättigade kravet på ordnade och väl hållna begravningsplatser.

Över kyrkomötets skrivelse hava utlåtanden inhämtats från domkapiteln, Stockholms stads konsistorium och hovkonsistorium, som alla tillstyrkt bifall till den i skrivelsen gjorda framställning.

De få lagstadganden, som förefinnas i detta ämne, innehållas huvudsakligen i nådiga förbudet den 12 september 1783 emot ytterligare försäljande av de en gång till privata försålda gravar i kyrkor och kyrkogårdar. Det heter här, att som den oordning insmugit sig, att efter vissa års förlopp, när gravägarens släkt antingen utgått eller försummat dess underhåll, graven åter till någon annan föryttrades, så utfärdades nu, för att förekomma sådant missbruk för framtiden, ett strängt och allvarsamt förbud för kyrkoherdar, kyrkoråd och föreståndare, så i städerna som på landet, att till salu utbjuda och föryttra någon grav i kyrkan eller på kyrkogården, som en gång tillförene blivit såld, eller att gravar på vissa år till någon upplåta, utan skulle de där om avslutade köp därefter bliva för alltid gällande. Dessa bestämmelser skulle dock icke gälla de allmänna gravar, som upplåtes mot en mindre avgift och varigenom ej rätt till beständigt lägerställe förvärvades. I nämnda förordning föreskrives vidare, att då enskilda personer tillhöriga gravar fordrade reparation och underhåll, men sådant efter vederbörlig pålysning och erinran av vederbörande arvingar försumrades, borde kyrkorna av egna medel besörja, att sådana gravar igenfylldes och väl betäcktes utan vidare kostnad och utan att med dem göra någon förändring. När de i kyrkorna eller på kyrkogårdar uppförda överbyggnader över gravar förfölle, utan att vederbörande kunde förmås att iståndsätta dem, borde gravarna betäckas, gravstenarna, om sådana funnes, bibehållas och de över dem uppresta monument såvitt möjligt på något

annat bekvämt ställe nära graven åter uppsättas, men byggnaden för kyrkans räkning nedtagas, dock ej förr än kyrkan ombyggdes eller av gravens bristfällighet någon verklig skada antingen för kyrkan eller eljest vore att befara.

Det är klart, att ett strängt tillämpande av nämnda förbud att åter försälja en en gång använd gravplats i längden skall vålla stora olägenheter. Gamla gravar, som icke vårdas, skola visserligen betäckas och jämnas, men de få icke ånyo användas, huru gamla de än äro och huru starkt behovet av ökat utrymme å kyrkogården än gör sig gällande. Varken de estetiska eller de praktiska kraven kunna tillfredsställas genom en sådan sakernas ordning. Särskilt å de större städernas begravningsplatser komma genom förbudet för nya upplåtelser lätt att uppstå bara fläckar mitt bland de underhållna gravarna, något som kan verka i hög grad misspydande; och därigenom att ständigt nya, stora områden måste inköpas, för att behovet av begravningsplatser skall kunna tillgodoses, har priset på de enskilda gravarna stigit i höjden, en olägenhet, som under tidernas lopp med befolkningens tillväxt och jordvårdets stegring med all säkerhet kommer att bliva än större. Vidare är det otvivelaktigt, att bestämmelserna om underhållsskyldigheten av de enskilda gravarna äro ganska otillfredsställande och att de svårligen kunna göras fullt effektiva, så länge försummelse i vårdnaden endast skall medföra, att gravarna igenfyllas och betäckas, men icke, att innehavaren av rätten till gravplats förlorar denna rätt.

Ehuru således syftemålet med en ny lagstiftning i detta ämne måste vara att bereda möjlighet för ett bättre utnyttjande av kyrkogårdsjorden, är det naturligtvis av vikt att vid behandlingen av hithörande spörsmål icke förlora blicken för de fordringar, som pieteten uppställer. Det ligger i sakens natur, att skyldig hänsyn måste tagas till minnet av de avlidna samt till deras efterlevande släktingar och vänner, vilkas känslor lätt skulle kränkas genom gravarnas tagande i förnyat bruk.

Bestämmelserna i 1783 års förordning synas utgå från, att då gravplats upplåtes till enskild, upplåtelsen avser äganderätt. Såsom skäl för förbudet att ånyo avyttra en gammal grav anföres just, att genom en ny försäljning »äganderätten förolämpas och laga köp olagligen brytes». Emellertid torde den rätt till jorden, som vid dessa upplåtelser förvärfvas, även då de formellt avse äganderätt, icke innefatta annat än en till sitt innehåll strängt begränsad, ständig nyttjanderätt. Innehavaren har endast en rätt att använda området i fråga till gravplats, vilken rätt måste för all framtid respekteras, så att någon annan icke kan vinna

dylik rätt till samma område. I praxis har utvecklingen också gått därhän, att det nu, åtminstone vad angår de större städernas kyrkogårdar, sällan inträffar, att upplåtelser av gravplats ske med äganderätt. Så upplåtas t. ex. å Stockholms stads begravningsplatser mot avgift enskilda gravar eller så kallade familjegravar endast med besittningsrätt. Staden bibehåller således äganderätt till själva jorden. Upplåtelse av dylik grav kan avse antingen hela den tid, som graven utgör del av fridlyst kyrkogård, eller ock en tid av 25 år, efter vilken tid besittningshavaren har rätt att få upplåtelsen förlängd i ytterligare 25 år eller ock så länge graven utgör del av fridlyst kyrkogård. Därjämte upplåtas utan någon avgift för själva jorden så kallade allmänna gravar och ensamgravar, där endast ett lik får jordas. Dylik grav kan (dock i intet fall tidigare än efter 15 år enligt hälsovårdsstadgans bestämmelse) åter användas till jordande av lik. Mot viss avgift kan förvärfvas besittningsrätt till dylik grav för en tid av 25 år; dock medgives efter dessa års utgång icke förnyad upplåtelse. — Enär dessa upplåtelser icke äga rum med äganderätt, är det lättare att ordna frågan om underhåll av gravarna och påföljden för uraktlåtenhet härav. Så gäller i fråga om Stockholms stads begravningsplatser, att om enskild grav vanvårdas och »ägaren» därom erinrad icke inom ett år därefter sätter densamma i ordnat skick, förloras all rätt till gravplatsen; är rätt »ägare» icke känd eller anmäler han sig icke inom ett år efter därom i allmänna tidningarna införd kungörelse och iståndsätter graven, hemfaller graven till upplåtarens fria förfogande. Stoft efter i graven jordat lik får dock icke därifrån bortföras.

För Malmö begravningsplatser gäller, att enskild eller familjegrav kan få inköpas för all framtid, dock att om efter 50 år från upplåtelsen behörig ägare till graven icke är känd eller efter därom i rikets officiella tidning samt någon av stadens tidningar tre gånger införd kungörelse icke anmäler sig, graven skall utan lösen hemfalla till vederbörande kyrkomyndighets fria förfogande. Vidare är stadgat, att ägare, som icke inom ett år efter enahanda kungörelse i ordningställer sådan grav, som befinnes vanvårdad och förfallen, förlorar den rätt till graven, honom eljest tillkommer.

I Jönköping upplåtas gravplatser mot avgift antingen till beständig besittning eller till besittning på 50 eller 25 år. Innehavare av sådana gravplatser, som blivit inköpta på viss tid, äga företrädesrätt till förlängt köp av desamma. Om grav befinnes vanvårdad eller förfallen samt ägaren, därest han är känd och om förhållandet underrättad eller därest han icke är känd efter därom i rikets officiella tidning samt någon av stadens tidningar tre gånger införd kungörelse, icke inom

natt och år efter tillsägelse eller senaste kungörandet vårdar sig om gravplatsen, förlorar han den rätt till grav, som tillkommer honom, och hemfaller då graven till kyrkorådets förfogande.

Å flera andra platser finnas liknande bestämmelser. För att övervinna de olägenheter, som bliva en följd av de gamla lagstadgandena, särskilt förbudet att ånyo avyttra en gång såld gravplats, har man således måst i viss mån kringgå lagens föreskrifter och skapa nya rättsregler. Man har därjämte vid åtskilliga tillfällen sökt att hjälpa sig fram på ett annat sätt, men detta närmast, när det varit fråga om begravningsplatsers användande till annat ändamål, icke när det gällt att åter använda gamla gravar. I sammanhang med kyrkas rivning och flyttning till annan plats plägar Kungl. Maj:t nämligen föreskriva s. k. gravrannsaking. Härvid tillgår i allmänhet så, att kungörelse om kallelse å gravägare införes i Post- och Inrikestidningar och uppläses i pastoratets kyrkor, och åligger det sedan vederbörande innehavare av någon rätt till gravarna i fråga att å den i kallelsen utsatta tiden, vanligen efter tre eller sex månader, själva eller genom ombud inställa sig vid gravrannsakingen och bevaka sin rätt i berörda hänseende eller uppgiva, på vilka villkor de vilja överlämna gravarna till församlingen. Över de gravar, vilka sakna ägare eller till vilka äganderätt ej kan styrkas, anses därefter församlingen äga rätt att fritt förfoga. Det torde emellertid vara ganska tvivelaktigt, huruvida en gravägare, om han dreve saken till sin spets, skulle på detta sätt kunna berövas sin rätt.

Det sagda torde vara tillräckligt för att påvisa behovet av nya lagstadganden å förevarande område. Den praxis, som utvecklats beträffande de upplåtelser, varom här är fråga, torde lämna en god anvisning, i vilken riktning de nya bestämmelserna böra gå. Förbudet att ånyo upplåta gravar, vilka blivit för sitt ändamål använda, bör således upphävas, varvid dock naturligen måste tillses, att skyldiga pietetshänsyn tagas i dessa ofta grannliga fall. Skall emellertid gravplats åter kunna tagas i bruk, följer därav, att upplåtelse äga rum med äganderätt. Försummelse i vårdnaden av graven bör nämligen kunna medföra förlust av rätt till densamma. Upplåtelse av gravplats bör ock kunna avse viss tid. Därtill kommer, såsom förut påvisats, att även om det uttryckligen angåves, att upplåtelsen ägde rum med äganderätt, förvärvarens rätt att förfoga över området i fråga dock måste bliva mycket inskränkt. Det torde därför icke vara tvivel underkastat, att det från både teoretisk och praktisk synpunkt är riktigtast

att låta upplåtelse av gravplats icke giva annan rätt till jorden än nyttjanderätt.

I överensstämmelse med det sålunda anförda har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till lag om nyttjanderätt till gravplatser.

Detta lagförslag utgår alltså från att gravplats endast får upplåtas med nyttjanderätt, ej med äganderätt. Nyttjanderätten kan förverkas genom försummelse att vårda graven, och då nyttjanderätten upphör på grund därav eller av annan anledning, såsom då tiden för nyttjanderätten är ute, har vederbörande upplåtare till graven i regel fri dispositionsrätt över densamma, naturligtvis dock inom de gränser, som bestämmas av sanitära förhållanden.

Förslaget ansluter sig i denna punkt liksom beträffande flera övriga bestämmelser ganska nära till vad som redan nu genom praxis blivit gällande på flera platser och innebär så tillvida icke många nyheter. Det gäller emellertid att i lag giva de kyrkliga eller kommunala myndigheter, som förvalta de allmänna begravningsplatserna, något medel i hand att planmässigt och på ett för allmänheten tillfredsställande sätt ordna tillgången på begravningsplatser.

De bestämmelser, det här är fråga om, hava endast avseende å upplåtelse av gravar å kyrkogårdarna eller andra allmänna begravningsplatser, vilka tillhöra kommunerna, de kyrkliga eller borgerliga. Å de numera mycket sällan förekommande fall, då gravplats anordnas i kyrka, har förslaget icke tillämpning. Icke heller regleras förhållandena vid anordnande efter vederbörligt tillstånd av begravningsplats å enskilt område; några särskilda föreskrifter för dessa mycket sällsynta fall torde icke vara erforderliga.

För innehållet i de föreslagna bestämmelserna och grunderna för desamma skall i det följande närmare redogöras.

1 §.

Avtal, varigenom upplåtes nyttjanderätt till fast egendom, äro enligt lagen den 14 juni 1907 i allmänhet ej bindande utöver femtio år beträffande fastighet å landet och tjugufem år i fråga om fastighet i stad. Då det gäller avtal om nyttjanderätt till gravplats, tala emellertid särskilt pietetssynpunkter för att icke lägga hinder i vägen mot upplåtelse för all framtid. Det skulle säkerligen, när det för de efterlevande är fråga om att inköpa grav för en avliden, hos mången verka

stötande för känslan, om icke möjlighet finnes att bereda den avlidne en gravplats, som kan tänkas bliva för all framtid i släktens besittning.

I fråga om avtal, som avse upplåtelse på viss tid, har det syntes lämpligt att för såväl land som stad stadga en tidsbegränsning motsvarande den, som i allmänhet gäller beträffande fastighet å landet. Något behov torde knappast förefinnas av mellanformer mellan upplåtelseerna med ständig nyttjanderätt och dem på femtio år.

Med hänsyn till de upplåtelser, som ske för alltid eller i stad för viss tid utöver tjugufem år, erfordras en ändring i 1907 års nyttjanderättslag, varigenom där meddelade bestämmelser om längsta tid för nyttjanderättsavtals giltighet bringas ur tillämpning beträffande ifrågavarande upplåtelser.

2 §.

Enligt den allmänna nyttjanderättslagen skall arrendeavtal upprättas skriftligen, där ej kontrahenterna annorlunda åsämjas; för tomt-rättsavtal åter är skriftlig form ovillkorligen föreskriven. Skäl synas tala för att beträffande de avtal, varigenom rätt till gravplats upplåtes, låta den sistnämnda regeln gälla. Den omständigheten, att dessa upplåtelser på grund av sakens natur alltid avse längre tidsperioder, i allmänhet väl icke under 25 år och i många fall all framtid, torde göra skriftlig form för avtalet önskvärd. Genom ett stadgande om skriftlig form för dylika avtal kommer dessutom endast att stadfästas den praxis, som numera torde tillämpas på de allra flesta platser. Vid upplåtelser av dessa slag pläga nämligen utfärdas s. k. gravbrev.

3 §.

Upplåtelser av jord å begravningsplatser gälla huvudsakligen två olika slags gravar, nämligen sådana, där endast ett lik får jordas, i allmänhet kallade enskilda eller ensamgravar, samt gravar, som äro avsedda för flera avlidna, s. k. familjegravar. Någon överlåtelse av rätt till enskild grav, som redan blivit för sitt ändamål använd, kommer väl mera sällan i fråga, då detta i regel icke skulle innebära mycket annat än ett överflyttande av själva underhållsskyldigheten. Ofta inköpa emellertid personer redan i livstiden gravställen åt sig och sina anhöriga och det kan hända, att en sådan person önskar, innan graven

blivit använd, på grund av ändrade förhållanden överlåta sin rätt å annan. Överlåtelser av för flera personer avsedda, delvis använda gravar kunna jämväl tänkas förekomma. Fråga blir nu, huruvida överlåtelse av nyttjanderättshavares rätt till gravplats utan vidare bör vara tillåten eller om upplåtarens, jordägarens, medgivande härtill bör erfordras. Då avgiften för nyttjanderätten, såsom av det följande framgår, icke skall utgå periodvis utan skall betalas på en gång, kommer den naturligtvis i de flesta fall att erläggas samtidigt med själva upplåtelsen och en förändring i nyttjanderättshavarens person synes därefter vara utan större betydelse för upplåtaren. Det är icke såsom vid arrende några viktigare intressen, som stå på spel, om nyttjanderättshavaren icke uppfyller sina förpliktelser. Bestämmelserna om vårdnadsskyldigheten äro föranledda huvudsakligen av estetiska synpunkter, och försummar nyttjanderättshavaren denna skyldighet, kan upplåtelsen återkallas. Särskilt vid upplåtelse för alltid kunna för övrigt i tidernas längd sådana ändringar i förhållandena inträffa, att ett förbud mot överlåtelse utan tillstånd kunde bliva obilligt. Det synes därför icke vara nödigt eller lämpligt att i lag uppställa en allmän fordran på upplåtarens medgivande för överlåtelse av detta slags nyttjanderätter. Anses det i särskilda fall önskvärt, att ett sådant villkor uppställs, får det ankomma på parterna att i avtalet införa skäliga bestämmelser därom. En särskild anledning härtill kan ligga däri, att de allmänna begravningsplatserna ju närmast äro avsedda för medlemmarna i den kommun, som är ägare till platsen i fråga; så bruka ofta högre pris gälla vid inköp av gravplatser för utomstående. För kontroll härå kan en inskränkning i rätten till överlåtelse erfordras.

Det ligger i sakens natur, att ifrågavarande avtal, då de träffats för viss tid, böra äga bestånd, även om nyttjanderättshavaren dör före tidens utgång. En person önskar kanske redan under sin livstid träffa uppgörelse angående den gravplats, där han skall jordas, och i detta fall liksom i fråga om familjegravarna är det från början förutsatt, att avtalet i händelse av dödsfall skall bestå och rätten övergå till vederbörande stärbhusdelägare. Något skäl att i andra förekommande fall låta nyttjanderättshavarens död medföra rubbning i rättsförhållandet torde icke heller förefinnas; det är endast skyldig pietetshänsyn gent emot de efterkommande att låta dessa övertaga rätten till graven.

De upplåtelser, det här är fråga om, avse ju i allmänhet mycket långa tidsperioder, ej sällan all framtid. Det måste under sådana förhållanden förutsättas, att på grund av dödsfall ombyte i innehavet av

nyttjanderätten ofta kommer att äga rum. Stundom kan det, när lång tid förflutit efter upplåtelsen och rätten till gravplatsen många gånger bytt innehavare, bliva svårt att avgöra, vem eller vilka som äro nyttjanderättshavare. Fall kunna också inträffa, då på grund därav, att nyttjanderättens innehavare avlidit utan att efterlämna några arvingar, det rent av icke finnes någon särskild nyttjanderättshavare. Att under sådana förhållanden utan vidare anse avtalet annullerat skulle i många fall verka stötande. Upplåtaren torde icke heller alltid kunna med fog göra anspråk på, att nyttjanderätten skall upphöra. Om släktingar till den avlidne icke finnas, är det kanske i stället vännere eller andra, som vilja vårda graven och uppfylla de förpliktelser, som gälla för upplåtelsen. Så länge de för denna stadgade villkoren uppfyllas, är det för upplåtaren skäligen betydelselöst, om det icke existerar någon särskild innehavare av nyttjanderätten. Avtalet bör därför bestå, så länge dess bestämmelser fullgöras; det är naturligtvis därvid sällan något annat än vårdnadsskyldigheten, som kan komma på tal.

4 §.

När upplåtelse av rätt till gravplats sker för alltid, bestämmes naturligen avgiften, vare sig den upplåtna rätten kallas äganderätt eller något annat, att utgå en gång för alla och erlägges denna avgift oftast vid själva avtalets ingående. Vid de andra upplåtelse, som nu förekomma, där rätt, vanligen kallad besittningsrätt, till gravplats medgives för vissa år, plägar gälla detsamma, ehuru härvidlag, såsom brukar vara fallet i fråga om nyttjanderätter i allmänhet, avgiften kan tänkas utgå periodvis. Att praxis härvid funnit den lämpligaste och naturligaste anordningen, ligger i öppen dag. I allmänhet brukar kostnaden för gravplatsen tagas ur den avlidnes dödsbo och något annat än en engångsutgift kan då icke gärna ifrågakomma. Avgifters erläggande periodvis skulle för upplåtaren lätt vålla besvär och svårigheter, särskilt med hänsyn till de ombyten i innehavet av nyttjanderätten, som under långa tidsperioder genom dödsfall kunna inträffa. Det torde därför vara lämpligt, att i lagen inryckes en bestämmelse om nyttjanderättsavgiftens gäldande på en gång. Visserligen innebär denna bestämmelse icke hinder för att annat föreskrives genom avtal, men det är knappast antagligt, att sådant skall förekomma. Även förevarande lagförslags övriga stadganden vila i vissa avseenden på förutsättning, att avgiften utgår på en gång.

5 §.

Den, som får nyttjanderätt till gravplats åt sig upplåten, förbinder sig i allmänhet i själva avtalet att i enlighet med de närmare bestämmelser, som kunna vara av vederbörande utfärdade för varje särskild kyrkogård, underhålla och vårda graven. I lagen torde emellertid böra fastslås en allmän skyldighet för nyttjanderättshavaren i fråga om vårdnaden av graven att gälla för den händelse i avtalet icke skulle hava nämnts något därom. Vilka anspråk man bör ställa upp i fråga om underhållsskyldigheten, torde i flertalet fall icke vålla större tveksamhet. Man bör naturligen icke begära allt för mycket i detta avseende och frågan måste ses huvudsakligen från den estetiska synpunkten. Olika skick och bruk beträffande gravarnas skötsel äro å olika platser gängse och även inom samma kyrkogård kan icke överallt ställas samma anspråk i fråga om skötseln. Huvudsaken är, att graven gör ett vårdat och prydligt intryck och att de gravstenar och andra monument, som kunna vara uppsatta å graven, ej få förfalla.

Nu gällande föreskrifter om skyldighet att underhålla gravplatser innehålla, att om gravarna fordra underhåll och reparation, men sådant efter vederbörlig pålysning och erinran av arvingarna försummas, dessa gravar böra igenfyllas och betäckas, utan att med dem göres någon förändring. Beträffande sådana gravar, som blivit sålda för alltid, gäller emellertid, att de under inga förhållanden åter få försäljas och användas, även om den avlidnes arvingar eller andra, som inköpt graven, icke bry sig om densamma eller den ursprunglige innehavarens släkt kanske är utdöd. Det är närmast på de missförhållanden, vilka bliva en följd av sistnämnda stadgande, som de nya bestämmelserna vilja råda bot.

Fullgör icke nyttjanderättshavaren de skyldigheter, som enligt avtalet eller lagens föreskrifter åligga honom i fråga om underhållet, kan han naturligen av upplåtaren tillhållas att sätta graven i stånd; det står jämväl vederbörande öppet att tillgripa den utvägen att vid domstol påyrka förpliktelse för nyttjanderättshavaren att fullgöra avtalets bestämmelser. Vid domstolen torde upplåtaren även kunna framställa anspråk på, att nyttjanderätten på grund av bristande uppfyllelse av kontraktet må förklaras förverkad. Men i många fall torde dessa utvägar att komma till rätta med nyttjanderättshavaren vara stängda. Ofta beror nämligen försummelsen att underhålla gravplatsen på, att ingen bestämd nyttjanderättshavare finnes; den ursprunglige är död och hans släkt har utslocknat eller ock har kanske nyttjanderätten i många led

övergått till ett flertal på vitt skilda orter boende personer, av vilka ingen har något intresse av, att graven hålles i värdigt skick. Då det i dessa fall ofta skulle vara synnerligen svårt eller rent av omöjligt att avgöra, vem som är den rätte innehavaren av nyttjanderätten, skulle upplåtaren under sådana omständigheter stå maktlös, om icke andra hjälpmedel stode honom till buds. Härvid bör ihågkommas, att det i sista hand är vederbörande församling eller kommun, vilken såsom ägare till kyrkogården har ansvaret för att gravarna därstädes icke förfalla. Så heter det i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, att kyrkogårdar och andra begravningsplatser städse skola hållas i ordnat och värdigt skick.

Det förfarande, som enligt förslaget skall komma i tillämpning, överensstämmer i det stora hela med den praxis, som på åtskilliga ställen utbildat sig, särskilt i fråga om de större städernas kyrkogårdar, där mera ordnade förhållanden äro av nöden och där ett planmässigt användande av kyrkogårdsjorden företrädesvis är av behovet påkallat. Om gravplatsen grovt vanvårdas, äger enligt förslaget vederbörande upplåtare förelägga nyttjanderättshavaren att inom natt och år sätta densamma i stånd. Är nyttjanderättshavaren ej känd eller vet man ej var han finnes, skall sådant föreläggande införas tre gånger i allmänna tidningarna samt tidning inom orten.

Med grov vanvård torde böra förstås, att vanvården fortsatt en längre tid, så att marken blivit övervuxen och gör ett synnerligen ovårdat intryck eller å platsen uppfört monument eller annan överbyggnad förfallit i följd av bristande underhåll.

Påföljden av försummelse att fullgöra det givna föreläggandet att sätta graven i stånd skall vara, att nyttjanderätten förverkas och gravplatsen återfaller till församlingens eller kommunens förfogande. Det kan ifrågasättas, om det icke borde göras beroende på domstols prövning, huruvida nyttjanderätten må förklaras förverkad eller icke. Ett dylikt stadgande skulle dock i mycket hög grad inskränka förevarande bestämmelsers verkan. Då nyttjanderättshavarens släkt är utslöcknad eller då man icke vet, vem som är den nuvarande nyttjanderättshavaren eller var han finnes, är det ju omöjligt att bringa saken till avgörande genom en rättegång. Och de fall, då förvaltningen av en kyrkogård vill tillgripa den utväg, lagen här erbjuder, äro väl framför allt just de, som nyss nämnts. Lämpligast torde därför vara, att det må bero på beslut enbart av den myndighet, som har begravningsplatsen om hand, om nyttjanderätten bör återkallas eller ej. Någon större risk för, att berättigade intressen härigenom skulle trädas för

nära, finnes knappast. Begravningsplatserna förvaltas i allmänhet av vederbörande kyrkoråd; på vissa platser är en särskild kommunal eller kyrklig myndighet tillsatt för sådant ändamål, så t. ex. i Stockholm, där de staden tillhöriga begravningsplatserna förvaltas av kyrkogårdsnämnden, bestående av åtta personer, därav hälften väljes av stadsfullmäktige och hälften genom kyrkostämmorna i de territoriella församlingarna. Man behöver säkerligen icke från dessa myndigheters sida befara, att ej åt varje särskilt fall skall ägnas en omsorgsfull prövning och att ej berättigade hänsyn skola tagas till medkontrahentens intressen.

Uppenbarligen bör ett sådant förfarande som det föreslagna användas med stor varsamhet och på sådant sätt, att man icke stöter den pietet, varmed alla dessa saker böra behandlas. Det är väl troligt, att, såsom nu lär vara fallet å de platser, där ett dylikt tillvägagångssätt redan begagnas, vederbörande komma att förklara rätten till gravplats förverkad endast, då ingen tveksamhet föreligger, såsom då graven legat länge ovårdad och ingen på flera år gjort anspråk på densamma, så att man med visshet kan antaga, att antingen ingen nyttjanderättshavare finnes eller de, som hava rätt till graven, icke äro måna om att bevara denna rätt och att ej heller någon annan för minnet av den avlidne vill vårda sig om graven.

När nyttjanderätten förverkas eller eljest upphör, har vederbörande kommun eller församling rätt att fritt disponera över gravplatsen utan att vara bunden av annat än de regler, som äro uppdragna med hänsyn till de sanitära förhållandena. I hälsovårdsstadgan för riket den 25 september 1874 § 12 mom. 5 stadgas, att gravarna å allmän gravplats icke må ånyo begagnas, innan så lång tid från liks jordande därstädes förflutit, att med hänsyn till olika jordmån och andra förhållanden, som kunna inverka på likens hastigare eller långsammare förvandling, de mjuka delarnas förruttnelse kan anses hava fullständigt försiggått, och i intet fall tidigare än efter femton år. Inom de gränser, som här bestämmas, kan den gamla gravplatsen således ånyo upplåtas till annan nyttjanderättshavare. Härigenom kommer man att mer än hittills kunna utnyttja kyrkogårdsjorden, så att den oerhörda ökningen i den för sådant ändamål upplåtna marken skall kunna i någon mån begränsas.

Att församling eller kommun, som äger begravningsplatsen, har rätt att åtaga sig underhållet av grav, torde vara självklart. Det är redan nu ganska vanligt, att så sker. Upplåtaren plägar i dessa fall mot en gång för alla erlagd avgift förbinda sig att svara för underhållet av gravplatsen för den tid, upplåtelsen avser. På många ställen finnas

därjämte s. k. gravkassor, utgörande för underhåll av gravplatser särskilt donerade medel, vilka kassor i allmänhet stå under församlingarnas eller deras myndigheters förvaltning. Det torde icke vara behöfligt att, såsom i kyrkomötets skrivelse föreslagits, meddela särskilda stadganden, huruvida kommun eller församling äger ikläda sig dylika åtaganden i fråga om framtida gravunderhåll. Likaså kan det icke gärna komma i fråga att i nyttjanderättslagen lämna i samma skrivelse begärda föreskrifter om, på vad sätt för sådant ändamål influtna medel må bokföras och förvaltas. Hur långt församlingens eller kommunens underhållningsskyldighet bör sträcka sig, kan uppenbarligen icke bliva föremål för några bestämda regler; detta får för varje särskilt fall bestämmas efter åtagandet i det därom ingångna avtalet eller i enlighet med godkännandet av de villkor, varunder för gravunderhåll givna medel mottagas.

6 §.

Den i förevarande paragraf medgivna rätten för nyttjanderätts-havaren eller annan, som vill övertaga gravunderhållet, att erhålla förnyad upplåtelse, är påkallad av pietetshänsyn. En avlidne persons stärbhus har vid anskaffandet av gravplats kanske av ekonomiska skäl måst avstå från att förvärva nyttjanderätt till graven för alltid eller för någon längre tidrymd. När nyttjanderättstiden sedan utgår, skulle det ofta vara stötande för de efterkommandes eller andra närståendes känslor, om graven, som vårdas omsorgsfullt, skulle återfalla till församlingens eller kommunens förfogande och kanske snart tagas i bruk för annans räkning. Rätt till ny upplåtelse bör rimligen icke blott stå den förre nyttjanderättshavaren till buds, utan även, om sådan ej finnes eller ej vill begagna nämnda rätt, tillkomma aunan, som önskar vårda graven, det må nu vara släktingar till den avlidne eller t. ex. en korporation, som den avlidne i livstiden tillhört. Någon större olägenhet med hänsyn till kyrkogårdens planmässiga ordnande torde icke vara att befara av, att en dylik rätt medgives av lagen, och i allt fall får denna synpunkt icke vara ensam avgörande. Förevarande stadgande utgör ett för innehavaren av gravplatsen nödvändigt komplement till bestämmelsen om, att gravplatser efter nyttjanderättstidens slut åter få tagas i bruk. För att undvika detta, som för mången skulle verka mycket litet tilltalande, bör en ovillkorlig rätt att träffa avtal om förnyad upplåtelse finnas för den, som så önskar och är villig att åtaga sig underhållet av graven.

7 §.

När nyttjanderätt till gravplats upphör, framställer sig frågan, huru man har att förfara med å graven anbringad gravvård eller annan överbyggnad. Att ägaren av sådan överbyggnad i allmänhet bör vara berättigad att bortföra densamma, kan icke gärna vara föremål för någon tvekan. Upphör emellertid nyttjanderätten på grund därav, att den i enlighet med bestämmelserna i 5 § förverkas, kan det ifrågasättas, om icke härmed bör förenas den påföljden, att vederbörande går förlustig rätten till vad som finnes anbragt å graven. I praxis tillämpas på flera ställen en dylik ordning. Så stadgas i fråga om Stockholms stads begravningsplatser, att när rätten till gravplats förverkas på grund av vanvård, graven med vad därå finnes utan lösen hemfaller till kyrkogårdsnämndens fria förfogande. Åtskilliga skäl synas emellertid tala för att icke tillämpa så stränga regler. Försummelsen att vårda graven kan ju bero av ganska ursäktliga anledningar, så att det vore obilligt, om jämväl en dylik påföljd skulle härflyta därav. Ofta kan det vara tvivelaktigt, vem som är ägare till det å graven uppförda monumentet, såsom då detsamma bekostats av annan än nyttjanderättshavaren, t. ex. av vänner till den avlidne, och det anspråk, som tillkommer någon av sådan anledning, kan icke skäligen frånhändas honom på grund av nyttjanderättshavarens försummelse. Ej heller torde gravvårdarnes hemfallande till upplåtaren vara tillräckligt motiverat av de estetiska synpunkter, som påkalla bibehållandet av ett vackert och konstnärligt monument.

Emellertid bör ägaren av gravvården icke hava obegränsad tid att utöva den rätt till dess borttagande, som sålunda skall tillkomma honom. Det torde vara lämpligt att i detta hänseende uppställa en preskriptionstid av sex månader. Efter denna tid tillfaller gravvården vederbörande församling eller kommun.

Vad nu är sagt, gäller icke blott å grav anbragt monument utan även all annan slags överbyggnad, stängsel m. m. Plantering eller dylikt hör däremot icke till det, som får borttagas. Har nyttjanderättshavaren å graven planterat träd, buskar, blommor eller annat, bör han icke vara berättigad att vid nyttjanderättstidens utgång vidtaga några andra förändringar med dessa anläggningar än sådana, som påkallas t. ex. av gravmonuments bortflyttning. Gravens plantering och prydnad med blommor och dylikt torde i allmänhet få anses hava ålegat honom enligt avtalet eller lagens föreskrift, och har han därå nedlagt större kostnader än han varit skyldig, är detta något, som icke gärna kan

tagas i betraktande. För församlingen eller kommunen, som därefter har skyldighet att tillse, att graven hålles i någorlunda prydligt skick, är det av vikt, att densamma icke vid överlämnandet befinner sig i ett skövlut tillstånd.

De nu nämnda bestämmelserna, att gravvårdarna må borttagas efter nyttjanderättstidens slut, komma av naturliga skäl säkerligen ganska sällan i tillämpning. Även när det icke är fråga om så gamla gravar, att någon rättmätig innehavare av dem icke finnes, blir det nog icke ofta, som ägarna av gravvårdarna komma att begagna sig av sin rätt till desamma. Äganderätten till allt, som efter de sex månadernas utgång finnes kvar å gravplatsen, tillfaller vederbörande upplåtare d. v. s. den församling eller kommun, som är ägare till begravningsplatsen i fråga. Över vad som sålunda tillfaller upplåtaren har denne fri förfoganderätt, dock med vissa inskränkningar. Härvid är först att märka stadgandet i 9 § uti förordningen den 29 november 1867 angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande. Där heter det, att äldre kyrkor, utmärkta genom ovanligt byggnadssätt eller åldriga arkitektoniska prydnader, eller vid vilka något historiskt minne är fästat, eller som äro försedda med målningar och inskrifter å valv, tak och väggar, ej må nedbrytas, förändras eller till annat ändamål användas, ej heller målningar och inskrifter genom rappning eller ny målning utplånas, innan anmälan i vederbörlig ordning blivit hos Konungen gjord, på det Konungen, efter vederbörandes hörande, må efter omständigheterna kunna avgöra vad som bör bibehållas eller genom avteckning och beskrivning åt eftervärlden bevaras, innan nedbrytning eller ändring företages, och skall samma lag gälla även kyrka tillhöriga äldre gravvårdar och andra fasta minnesmärken, som å kyrkogård förefinnas, enskilda släkters eller personers rätt i avseende å dylika minnesmärken dem oförändrad förbehållen. Här skyddas således de kyrkorna tillhöriga äldre gravvårdarna och minnesmärkena för obehörig förändring eller förstörelse; de torde icke ens få flyttas från sin plats å graven, utan att vederbörligt tillstånd givits därtill. Emellertid skulle det icke vara tillfredsställande, om ägaren till begravningsplatsen hade oinskränkt förfoganderätt över alla de gravvårdar, som icke kunna tänkas falla under nämnda bestämmelser i fornminnesförordningen. Enligt de nu gällande stadgandena i 1783 års förordning skola i fråga om de enskilda personer tillhöriga gravar, vilka icke längre underhållas, de därå uppresta monumenten såvitt möjligt uppsättas på något annat ställe nära graven; ordalydelsen synes giva vid handen, att alla gravvårdar, huru litet värde de än må hava, böra bevaras för framtiden. Detta torde emellertid vara att gå alltför långt.

Gravvårdar och monument, vilka hava ett historiskt eller konstnärligt värde, böra, även om de icke äro av den ålder, att de kunna hänföras till sådana minnesmärken, som äro skyddade genom 1867 års förordning, räddas undan förstörelse. Andra omständigheter kunna jämväl i särskilda fall tala för bibehållande av ett gravmonument. En i och för sig okonstnärlig gravvård, vid vilken icke något historiskt minne är fäst och vilken icke har något affektionsvärde vare sig för det samhälle, som graven tillhör, eller för andra, finnes det däremot ingen anledning att bevara för framtiden. Däröver må församlingen eller kommunen förfoga bäst densamma synes. I varje fall äga vederbörande, med de inskränkningar, som förut äro nämnda i fråga om äldre minnesmärken, flytta en gravvård från dess plats å graven, så att möjlighet gives att ånyo använda denna. Är det tillsvidare icke meningen att taga graven i bruk, torde i de flesta fall, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, någon förändring icke vidtagas med gravvården, utan denna få vara orubbad. De monument, som icke få stå kvar å gravarna och som böra bevaras, må emellertid enligt förslaget icke bortföras från begravningsplatsen, utan skola uppställas på lämplig plats därinom. Att härvid finna någon tilltalande anordning kan nog i många fall vara ganska svårt, och det torde knappast låta sig göra att för olika kyrkogårdar angiva några allmängiltiga regler härför; lokala förhållanden samt sed och bruk på olika platser spela här sin roll.

Det kan uppenbarligen ofta bliva en grannlaga sak för den myndighet, som har förvaltningen av gravplatsen om hand, att i varje särskilt fall avgöra, om ett monument bör bevaras eller ej. Det är att hoppas, att man härvidlag icke kommer att gå för rigoröst till väga, utan att man hellre behåller för många än för få. Monumenten på gamla gravar utgöra ofta ett stycke historia, som berättar om stadens eller bygdens avlidna framstående män och kvinnor, och det bör därför vara en plikt för samhället att bevara vad som därutinnan kan vara av intresse och betydelse för efterkommande släkter.

Såsom redan blivit anmärkt vid 1 § i förslaget till lag om nyttjanderätt till gravplatser föranleder där införda stadgande om tiden för dylika upplåtelsers giltighet en ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907. Denna ändring torde lämpligen ske på det sätt, att ett tillägg göres till 1 kap. 8 § i sistnämnda lag.

De i den allmänna nyttjanderättslagens 2 kap. 43 § innefattade bestämmelserna om jords upplåtande på arrende för annat ändamål än jordbruk torde, om annat ej föreskrives, äga tillämpning även å upp-

låtelse av nyttjanderätt till gravplatser. Då sådan tillämpning emellertid ej synes vara behöfvlig eller lämplig, torde i samma paragraf böra införas ett stadgande, varigenom undantag göres för nu ifrågavarande upplåtelser.

Förslag till de sålunda erforderliga ändringarna i den allmänna nyttjanderättslagen har upprättats i justitiedepartementet.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter omförmälda förslag till lag om nyttjanderätt till gravplatser samt till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907; och hemställde departementschefen, att lagrådets utlåtande över dessa förslag, som voro av den lydelse bilagor vid detta protokoll utvisa, måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Nils Berlin.

Förslag

till

Lag

om nyttjanderätt till gravplatser.

Med upphävande av nådiga förbudet den 12 september 1783 emot ytterligare försäljande av de en gång till privata försålda gravar i kyrkor och kyrkogårdar, såvitt detta förbud avser gravar å kyrkogårdar, förordnas som följer:

1 §.

Å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats må gravplats endast upplåtas med nyttjanderätt.

Sådan upplåtelse må ske för alltid eller för viss tid, högst femtio år.

2 §.

Avtal, varigenom upplåtes nyttjanderätt till gravplats, skall upprättas skriftligen.

3 §.

Dör innehavare av nyttjanderätt till gravplats före nyttjanderättstidens utgång, skall avtalet fortfarande vara gällande. Vad sålunda är stadgat äger giltighet, även om i fall, som nu är sagt, ny innehavare av nyttjanderätten ej finnes.

4 §.

Avgift för nyttjanderätt till gravplats skall utgå på en gång.

5 §.

Gravplats skall av nyttjanderättshavaren hållas i ordnat och värdigt skick.

Råder å gravplats grov vanvård och avhjälpes den ej inom ett år efter det upplåtaren förelagt nyttjanderättshavaren att sätta gravplatsen i stånd, vare nyttjanderätten förverkad och upplåtaren förty berättigad att återkalla densamma. Föreläggandet skall innefatta erinran om den sålunda stadgade påföljd. Är nyttjanderättshavaren ej känd eller vet man ej, var han finnes, skall föreläggande, som nu är sagt, införas tre gånger i allmänna tidningarna samt tidning inom orten; och varde tiden för den föreskrivna påföljdens inträdande räknad från det sista kungörandet.

6 §.

Då för viss tid upplåten nyttjanderätt till gravplats upphör på grund av tidens utlöpande, äger, om gravplatsen är väl vårdad, nyttjanderättshavaren eller annan, som vill övertaga vården, rätt att erhålla förnyad upplåtelse.

7 §.

Har nyttjanderätt till gravplats upphört, må därå anbragt gravvård eller annan överbyggnad av dess ägare bortföras inom sex månader därefter. Vad som ej är bortfört inom nämnda tid tillfaller upplåtaren; vill han från graven föra gravvård eller annan överbyggnad av konstnärligt eller historiskt värde eller eljest av beskaffenhet att böra för framtiden bibehållas, skall den åter uppställas inom begravningsplatsen å lämplig, därtill avsedd plats.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 KAP.

8 §.

Vad i 1 och 7 §§ stadgas angående längsta tid för beståndet av rättighet, som där avses, äger icke tillämpning å upplåtelse, som sker från kronan.

Ej heller äger vad i 1 § stadgas tillämpning å upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats.

2 KAP.

43 §.

Upplåtes jord på arrende för annat ändamål än jordbruk, skola å sådan upplåtelse stadgandena i 1 och 4 §§, 5 § första stycket, 6—9, 18, 22, 25 och 26 §§, 27 § första stycket, 28—34, 36—41 §§ samt 42 § första stycket äga motsvarande tillämpning; dock att vad 33 § stadgar angående rätt för jordägaren att uppsäga avtalet ej skall tillämpas efter det arrendatorn tillträtt fastigheten, ej heller innan tillträde skett, där arrendatorn på anfordran inom utgången av nästa dag för

avtalets fullgörande ställer säkerhet, med vilken jordägaren skäligen kan nöjas.

Är ej arrendetiden bestämd, skall avtalet upphöra att gälla efter det uppsägning å någondera sidan skett.

Ej må genom förbehåll i avtalet stadgas inskränkning i arrendatorns rätt att vid överlåtelse av fastigheten kvarsitta, ej heller för arrenderättens förverkande stadgas annan grund än 36 och 37 §§ bestämma; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Angående upplåtelse av nyttjanderätt till gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen den 22 september 1915.

Närvarande:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Høns Maj:t Konungen i statsrådet den 3 september 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till *lag om nyttjanderätt till gravplatser* samt till *lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsfiskalen Alvar Elis Rodhe.

Lagrådet yttrade:

Förslaget till lag om nyttjanderätt till gravplatser.

3 §.

Vad i första punkten stadgas innebär allenast, att nyttjanderätten vid innehavarens död övergår till hans arvingar. Detta är emellertid självklart och bör så mycket mindre bliva föremål för ett särskilt stadgande, som ofta avtalet varit avsett att gälla för just detta fall. Bestämmelsen i andra punkten synes innebära, att en nyttjanderätt skall antagas

föreligga, ändock att någon innehavare av densamma ej finnes. En dylik uppfattning innebär dock en oegentlighet, åt vilken ej torde böra givas uttryck i lagen. Med stöd av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att denna paragraf måtte utgå.

4 §.

Såsom av motiven till ifrågavarande paragraf framgår, har densamma föranletts därav, att det i paragrafen angivna sättet för avgiftens erläggande ansetts vara det lämpligaste och naturligaste. Då emellertid, enligt vad motiven jämväl utvisa, det icke varit avsett, att stadgandet skall utgöra hinder för att genom avtal annat föreskrives i detta hänseende, torde — helst med hänsyn till stadgandets avfattning detsamma härutinnan lära kunna bliva föremål för misstolkning — denna bestämmelse böra utgå. Anses emellertid i lagen böra intagas en föreskrift av den innebörd, att avgiftens erläggande på en gång är det lämpligaste, bör för undvikande av ovanberörda misstolkning bestämmelsens avfattning undergå någon jämkning.

5 §.

Mot bestämmelsenⁿ i andra stycket, att vid förverkande av nyttjanderätten upplåtaren skall vara »berättigad att återkalla densamma», kan anmärkas, att detta uttryck synes kunna föranleda missförstånd. Det ligger i sakens natur, att sedan föreläggande givits och den bestämda tiden förflutit, utan att gravplatsen blivit satt i vederbörligt skick, det tillkommer den myndighet, som har begravningsplatsen om hand, att i anledning härav fatta beslut, varigenom så vitt av denna myndighet beror fastslås, att nyttjanderätten förverkats. Detta beslut behöver dock icke, såsom man av de anförda orden i lagtexten kunde vara benägen att antaga, innefatta en egentlig återkallelse, d. v. s. en förklaring, som måste på något sätt delgivas nyttjanderättshavaren. Även i ett annat hänseende torde den genom de anförda orden åt upplåtaren givna rätten till återkallelse kunna föranleda misstolkning. I motiven synes nämligen införandet av dylik rätt för vederbörande myndighet såsom upplåtare förordas i motsats till en annan utväg, nämligen frågans överlämnande till domstols prövning. Men en sådan motsättning kan medföra den felaktiga uppfattningen, att upplåtarens beslut skulle vara bindande för nyttjanderättshavaren. I händelse av tvist måste givetvis frågan om

nyttjanderättens förverkande alltid prövas av domstol. I anledning av de missförstånd, vartill lagtexten i berörda del kan leda, hemställes, att orden »och upplåtaren förty berättigad att återkalla densamma» måtte utgå.

6 §.

En bestämmelse, varigenom innehavare av nyttjanderätt till gravplats, som upplåtits för viss tid, tillerkännes rätt att vid nyttjanderättstidens utgång, om gravplatsen är behörigen vårdad, erhålla förnyad upplåtelse, har enligt lagrådets mening fullt fog för sig. Dock torde såsom villkor för rätten till förnyad upplåtelse böra stadgas, att nyttjanderättshavaren före tidens utlöpande gjort anmälan om sin önskan att erhålla sådan upplåtelse. Därjämte synes för vinnande av större tydlighet i lagen böra utsägas, att nyttjanderättshavaren äger erhålla den förlängda nyttjanderätten mot skälig avgift.

I förslaget har rätt till förnyad upplåtelse tillerkänts icke blott nyttjanderättshavaren utan även annan, som vill övertaga vården av gravplatsen. Mot förslagets avfattning härutinnan kan till en början anmärkas, att bestämmelse saknas om den inbördes ordning, vari rätten att erhålla upplåtelse skall tillkomma flera, som tilläventyrs göra anspråk därpå. Att nyttjanderättshavaren i varje fall skall äga företräde, torde väl, att döma av motiven, få antagas vara förslagets mening; men för bestämmandet av den inbördes ordningen mellan andra, som vilja utöva den ifrågavarande rätten, lämnar förslaget icke någon ledning. Emellertid synas tillräckliga skäl icke föreligga för att tillerkänna annan än nyttjanderättshavaren verklig rätt att efter nyttjanderättstidens slut erhålla förnyad upplåtelse. Om nyttjanderättshavaren ej vill förnya avtalet, kan det nog i de flesta fall vara lämpligt, att annan, som av pietetsskäl önskar övertaga vården av gravplatsen, får densamma åt sig upplåten. Men det torde kunna överlämnas åt upplåtaren att därvid handla på lämpligaste sätt. Något lagstadgande i denna punkt lärer ej vara nödigt. Vill man emellertid till ledning för upplåtaren i lagen intaga en bestämmelse i förevarande ämne, synes däråt lämpligen kunna givas det innehåll, att där anmälan om förnyad upplåtelse icke gjorts av nyttjanderättshavaren, det må ankomma på upplåtaren att, om så prövas lämpligt, meddela förnyad upplåtelse åt annan, som förklarar sig vilja övertaga vården av gravplatsen.

Lagens ikraftträdande.

Då lagförslaget saknar övergångsstadgande, skulle den föreslagna lagen icke komma att äga tillämpning å de upplåtelser av rätt till gravplats, som ägt rum före lagens trädande i kraft. Härav skulle emellertid bliva följden, att de med förslaget åsyftade ordnade förhållandena å begravningsplatserna komme att inträda först efter en längre tidrymd. Enligt lagrådets mening böra därför de föreslagna bestämmelserna i tillämpliga delar gälla även beträffande äldre upplåtelser. Detta synes, vad angår 5, 6 och 7 §§, otvivelaktigt böra stadgas i fråga om sådana avtal, varigenom gravplats upplåtits med nyttjanderätt, en avtalsform, som, om än den icke stått i full överensstämmelse med hittills gällande föreskrift i ämnet, dock enligt vad erfarenheten visat funnit en vidsträckt användning. Men någon betänklighet synes ej heller böra möta mot ett stadgande, varigenom 5 och 7 §§ vinna motsvarande tillämplighet jämväl å äldre upplåtelser av gravplats med äganderätt. Med hänsyn till det bestämt begränsade ändamål, vartill den upplåtna marken får begagnas, lärer nämligen i hithörande fall sådan skillnad emellan upplåtelse med äganderätt och upplåtelse med nyttjanderätt icke kunna sägas föreligga, att ett olika förfarande i förevarande hänseende må anses påkallat.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Lagrådet finner detta förslag icke föranleda någon anmärkning.

Ur protokollet:
Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 1 oktober 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet, att sedan Kungl. Maj:t den 3 september 1915 beslutat inhämta lagrådets utlåtande över upprättade förslag till lag om nyttjanderätt till gravplatser samt till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, hade lagrådet den 22 september 1915 avgivit det infortrade utlåtandet.

Efter att hava redogjort för lagrådets utlåtande anförde föredragande departementschefen:

»På grund av de anmärkningar, som lagrådet framställt mot förslaget till lag om nyttjanderätt till gravplatser, har detta förslag i vissa avseenden omarbetats.

Härvid har i enlighet med lagrådets hemställan 3 § fått utgå ur förslaget. Den i denna paragraf upptagna bestämmelsen, att ingånget nyttjanderättsavtal skall gälla, även om nyttjanderättshavaren dör före nyttjanderättstidens utgång, har motsvarighet i lagstadganden om andra slag av nyttjanderätt till fast egendom, men, såsom lagrådet framhållit, synes jämväl utan sådan bestämmelse någon tvekan icke böra uppstå om att nyttjanderätt av nu ifrågavarande slag vid innehavarens död övergår till hans arvingar. Det i samma paragraf vidare innefattade stadgandet om nyttjanderättsavtalets fortfarande giltighet även för den händelse, att vid nyttjanderättshavares död ny innehavare av nyttjanderätten ej finnes, upptogs i förslaget på den grund att på detta speciella lagstiftningsområde stadgandets praktiska nytta ansågs böra tillmätas större betydelse än de teoretiska betänkligheterna. Med hänsyn till det motstånd stadgandet rönt från lagrådets sida har jag emellertid ansett detsamma icke böra vidhållas.

I samband därmed att 3 § uteslutits ur det remitterade förslaget har nummerbeteckningen å de efterföljande paragraferna jämkats.

Det i 4 § av det remitterade förslaget meddelade stadgandet om nyttjandsrättsavgiftens erläggande på en gång har lagrådet likaledes ansett böra utgå. Utan tvivel är det dock för vanliga fall lämpligt att avgiften erlägges på sålunda angivet sätt, och vid sådant förhållande synes den föreslagna bestämmelsen, även om man icke vill binda avtalsfriheten i detta hänseende, äga sin betydelse såsom fastslående den huvudregel, vilken bör följas, om icke annan överenskommelse träffas. För undvikande av den misstolkning, vartill enligt lagrådets mening stadgandets lydelse skulle kunna giva anledning, har paragrafens tillämplighet uttryckligen gjorts beroende därav att annat ej avtalats.

I enlighet med vad lagrådet hemställt har jag låtit orden »och upplåtaren förty berättigad att återkalla densamma» utgå ur 5 § — enligt den jämkade nummerbeteckningen 4 § — i förslaget.

Ur 6 (5) § har på grund av lagrådets erinringar uteslutits stadgandet, att även annan än nyttjanderättshavaren skulle äga rätt att efter nyttjanderättstidens utgång erhålla förnyad upplåtelse. Att, såsom lagrådet eventuellt ifrågasatt, i stället intaga en bestämmelse därom, att där anmälan om förnyad upplåtelse icke gjorts av nyttjanderättshavaren, det må ankomma på upplåtaren att, om så prövas lämpligt, meddela förnyad upplåtelse åt annan, som förklarar sig vilja övertaga vården av gravplatsen, synes mig sakna betydelse, då en dylik bestämmelse icke innehåller annat än som utan särskilt stadgande är självklart.

Såsom villkor för rätten till förnyad upplåtelse har i enlighet med

vad lagrådet föreslagit stadgats, att nyttjanderättshavaren före tidens utlöpande gjort anmälan om sin önskan att erhålla sådan upplåtelse. Likaledes på lagrådets hemställan har för vinnande av större tydlighet i paragrafen införts bestämmelse, att nyttjanderättshavaren äger erhålla den förlängda nyttjanderätten mot skälig avgift.

Enligt lagrådets mening böra de föreslagna bestämmelserna i tillämpliga delar gälla även beträffande äldre upplåtelse. I fråga om sådana äldre avtal, varigenom äganderätt till gravplats icke förvärvats, synes mig detta icke i och för sig möta några betänkligheter. Innehållet i dessa avtal lärer emellertid i allmänhet icke mycket avvika från stadgandena i förevarande lagförslag, särskilt i fråga om nyttjanderättens förverkande på grund av vanvård av graven, och beträffande äldre nyttjanderättsupplåtelse torde därför något större behov av att giva den föreslagna lagen tillämpning icke föreligga. Att meddela ett övergångsstadgande endast för dylika överlåtelser synes för övrigt, även bortsett från att deras laglighet svårigen kan anses överensstämma med nuvarande bestämmelser, vara olämpligt i det avseendet, att på grund av det svävande och mindre följdriktiga uttryckssättet i ett flertal gällande avtal det mången gång skulle möta svårighet att avgöra, huruvida ett avtal vore att räkna såsom nyttjanderätts- eller äganderättsupplåtelse. En bestämmelse om att den nya lagstiftningen skall äga återverkande kraft torde därför knappast vara att förorda annat än under förutsättning, att den kan utsträckas även till fång med äganderätt och alltså kommer att gälla äldre upplåtelse i allmänhet. Oförnekligen kan man ställa sig tveksam till att giva de föreslagna bestämmelserna återverkande kraft i fråga om äganderättsupplåtelse. Men på de av lagrådet anförda skäl och då det uppenbarligen särskilt i avseende å dylika upplåtelse är av vikt, att rättsförhållandena beträffande äldre gravar ordnas med tillämpning av de nya bestämmelserna, har jag ansett mig böra tillstyrka, att ett stadgande i den av lagrådet angivna riktning infördes i lagförslaget.

Förutom de ändringar, som nu nämnts, hava några smärre formella jämkningar vidtagits i förslaget.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 har av lagrådet lämnats utan anmärkning.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett i enlighet med det avgivna yttrandet avfattat förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats och hemställde, att kyrkomötets yttrande över förslaget måtte jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämtas.

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition Nr 24.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till kyrkomötet avlätas nådig skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Israel Myrberg.

Bilaga.

Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats; given Stockholms slott den 1 oktober 1915.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner härvid fogade förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats.

Kungl. Maj:t förbliver kyrkomötet med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om nyttjanderätt till gravplats.

Med upphävande av nådiga förbudet den 12 september 1783 emot ytterligare försäljande av de en gång till privata försålda gravar i kyrkor och kyrkogårdar, såvitt detta förbud avser gravar å kyrkogårdar, förordnas som följer:

1 §.

Å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats må gravplats endast upplåtas med nyttjanderätt.

Sådan upplåtelse må ske för alltid eller för viss tid, högst femtio år.

2 §.

Avtal, varigenom upplåtes nyttjanderätt till gravplats, skall upprättas skriftligen.

3 §.

Avgift för nyttjanderätt till gravplats skall, där ej annat avtalas, utgå på en gång.

4 §.

Gravplats skall av nyttjanderättshavaren hållas i ordnat och värdigt skick.

Råder å gravplats grov vanvård och avhjälpes den ej inom ett år efter det upplåtaren förelagt nyttjanderättshavaren att sätta gravplatsen i stånd, vare nyttjanderätten förverkad. Föreläggandet skall innefatta erinran om den sålunda stadgade påföljden. Är nyttjanderättshavaren ej känd eller vet man ej, var han finnes, skall föreläggande, som nu är sagt, införas tre gånger såväl i allmänna tidningarna som i tidning inom orten; och varde tiden för den föreskrivna påföljdens inträdande räknad från det sista kungörandet.

5 §.

Då för viss tid upplåten nyttjanderätt till gravplats upphör på grund av tidens utlöpande, äger, om gravplatsen är väl vårdad, nyttjanderättshavaren rätt att mot skälig avgift erhålla förnyad upplåtelse, såframt han anmält sig därtill före nyttjanderättstidens utgång.

6 §.

Har nyttjanderätt till gravplats upphört, må därå anbragt gravvård eller annan överbyggnad av dess ägare bortföras inom sex månader därefter. Vad som ej är bortfört inom nämnda tid, tillfaller upplåtaren; vill denne från graven föra gravvård eller annan överbyggnad av konstnärligt eller historiskt värde eller eljest av beskaffenhet att böra för framtiden bibehållas, skall den åter uppställas inom begravningsplatsen å lämplig, därtill avsedd plats.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916 och i tillämpliga delar lända till efterrättelse även beträffande de upplåtelser av gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som skett före nämnda dag.

Till Konungen.

Genom nådig skrivelse den 1 oktober 1915, nr 11, har Eders Kungl. Maj:t, med åberopande av protokoll i statsrådet den 3 september och den 1 oktober 1915 samt i lagrådet den 22 september 1915, förklarat sig vilja, jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats.

I en vid kyrkomötet väckt motion, nr 37, har anförts följande:

Förenämnda lagförslag utginge ifrån, att rätten till gravplats vore av privaträttslig natur och då närmast att betrakta såsom nyttjanderätt av samma art som nyttjanderätt, om vilken förmäldes i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907. Med hänsyn till de upplåtelser, som skedde för alltid eller i stad för viss tid utöver tjugufem år, hade därför föredragande departementschefen föreslagit en ändring i nämnda lag, varigenom där meddelade bestämmelser om längsta tid för nyttjanderättsavtals giltighet skulle bringas ur tillämpning beträffande ifrågavarande upplåtelser och de i förslaget intagna bestämmelserna därutinnan i stället bliva gällande. Den sålunda ifrågasatta ändringen i nyttjanderättslagen tillhörde emellertid icke kyrkomötets bedömande, utan hade kyrkomötet att yttra sig endast om förstnämnda lagförslag.

I motsats till vad i lagförslaget gjorts gällande vore motionären av den uppfattning, att bestämmelserna rörande rätt till gravplats icke tillhörde privaträttens område och sålunda icke på något sätt berördes av nyttjanderättslagens stadganden, utan att de vore av offentligt-rättslig karaktär och i sin helhet tillhörde kyrkorätten.

Av stadgandena i lagen om jordfästning den 25 maj 1894 framginge, att det ålåge församlingen att anordna begravningsplats, där de avlidna skulle jordas. Gravplats tillkomme där en var inom församlingen avliden, vare sig enskild gravplats förvärvats eller ej. Rätten att pryda och vårda graven tillkomme den avlidnes anhöriga eller vänner,

oberoende av huruvida avtal om rätt till gravplats träffats eller icke. Skillnaden i rätt till den enskilda gravplatsen och till gravplatsen å »fattigkyrkogården» vore endast den, att tiden för besittningsrätten till den senare platsen ensidigt bestämdes av församlingen eller kyrkogårdsförvaltningen i överensstämmelse med därom givna stadganden, under det att tiden för besittningen av den enskilda gravplatsen bestämdes genom avtal, som icke kunde ensidigt ändras.

Den rätt till enskild gravplats, som genom avtal upplätes, fölle även den inom den offentliga rättens område. Församlingen kunde icke till den enskilde upplåta en rätt av annan art än den, församlingen själv hade. Låt vara att församlingen genom ett privaträttsligt fång förvärvat den jord, som upptoges av begravningsplatsen; när denna jord blivit i enlighet med därom givna stadganden för sitt ändamål invigd, kunde därefter församlingen icke göra någon privaträtt till jorden gällande, utan den rätt församlingen därefter hade till platsen vore, såsom nämnts, av offentligt-rättslig karaktär. Att någon del av begravningsplatsen sedermera skulle kunna med äganderätt i privaträttslig mening upplåtas till enskild vore fullkomligt uteslutet. Likaså att nyttjanderätt i nyttjanderättslagens mening skulle kunna till enskild överlåtas. Den rätt, innehavaren av en gravplats hade, vore icke vare sig äganderätt eller nyttjanderätt utan allenast en offentligt-rättslig *besittningsrätt*, utan de särskilda kvalifikationer, som åtföljde besittning under äganderätt eller under nyttjanderätt. När därför i kyrkostämmoförordningen § 2 stadgades om kyrkostämmas befogenhet med avseende å begravningsplats, talades endast om kyrkostämmans befattning med »ordnande och *fördelning*» av begravningsplatser samt avgifter för dem. Visserligen förekomme i 12 § 5 mom. hälsovårdsstadgan den 25 september 1874 tal om »gravar, som blivit upplåtna åt enskilde med ägande- eller besittningsrätt»; men denna författning vore av administrativ natur, och det vore en känd sak, att de i dylika författningar begagnade ordalagen icke alltid vore valda med den omsorg, som hade vederbort.

Då även i det av Eders Kungl. Maj:t till kyrkomötet remitterade lagförslaget stadganden och uttryck förekomme, som icke kunde förklaras ur annan grund, än att man ansett lagen tillhöra privaträttens område, men så, enligt vad ovan nämnts, icke syntes vara fallet, ville motionären, med instämmande i syftet av vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit, hemställa, att kyrkomötet måtte, med förklarande att Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat av kyrkomötet i oförändrat skick godkännas, för sin del antaga ett vid motionen fogat förslag till lag om rätt till gravplats.

Såsom av motionen framgår, har densamma föranletts därav, att enligt motionärens uppfattning det rättsområde, vilket Eders Kungl. Maj:ts förslag avser att reglera, tillhör den offentliga rättens och icke privaträttens område. Enligt kyrkomötets mening talar åtskilligt för riktigheten av denna motionärens uppfattning. Men då bestämmelserna i föreliggande lagförslag till sitt innehåll äro av beskaffenhet att kunna ansluta sig till vare sig den ena eller den andra rättsuppfattningen i denna mera teoretiska fråga, finner kyrkomötet, som icke ansett sig böra bestämt uttala sig i detta avseende, den anmärkta omständigheten icke utgöra hinder för huvudsakligt godkännande av Eders Kungl. Maj:ts förslag sådant det föreligger. Kyrkomötet vill dock framhålla, att enligt kyrkomötets uppfattning det vore önskligt, att bestämmelserna om nyttjanderätt till gravplats gjordes helt oberoende av bestämmelserna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Exempelvis synes den rätt till in-teckning, som nyssnämnda lag medgiver, icke lämpligen böra förekomma med avseende å rätt till gravplats. Då denna fråga icke tillhör området för kyrkomötets beslutanderätt, har kyrkomötet endast på det sätt nu skett velat vidröra densamma.

I en punkt har kyrkomötet emellertid att föreslå en avvikelse från Eders Kungl. Maj:ts förslag. Enligt 5 § i detta förslag skulle vid utlöpande av tiden för nyttjanderätt till gravplats nyttjanderättshavaren, om gravplatsen vore väl värdad, hava ovillkorlig rätt att erhålla förnyad upplåtelse. En sådan rätt synes emellertid i vissa fall medföra alltför stort men för upplåtaren. Enligt vad kyrkomötet inhämtat, finnas för närvarande i Stockholm två slag av gravar å stadens kyrkogårdar, nämligen dels »enskild grav», eller såsom den framdeles torde komma att benämnas »familjegrav», vilken mot högre avgift upplåtes antingen under den tid graven utgör del av fridlyst kyrkogård eller under 25 år med rätt till förlängning under ytterligare 25 år eller under tid graven utgör del av fridlyst kyrkogård, och dels »allmän grav», framdeles benämnd »ensamgrav», upplåten mot mycket låg avgift, hittills på omkring 22 år, framdeles på minst 25 år, men utan rätt till förlängning av nyttjanderätten. Anledningen till att dylik förlängning icke beviljas är, att upplåtaren ansett nödvändigt att hava fria händer att disponera över dessa områden för ett ändamålsenligt ordnande av kyrkogården i dess helhet; områdena kunna behövas till nya ensamgravar eller till familjegravar eller till plantering o. s. v. Liknande förhållanden föreligga säkerligen även i andra städer än Stockholm och medföra betänkligheter icke minst till följd av stadgandet i övergångsbestämmelserna, enligt vilket den nya lagen skall tillämpas också beträffande äldre upplåtelser.

Vid avfattande av äldre gravbrev å viss tid har man icke haft anledning att taga hänsyn till möjligheten av upplåtelse tidens legala förlängande. Ett undantag från den ovillkorliga rätten till förlängning av nyttjanderätt till gravplats, upplåten för viss tid, till att omfatta en ny tidsperiod synes därför kyrkomötet påkallat för det fall att den förnyade upplåtelsen skulle medföra synnerligt men för gravplatsens ändamålsenliga ordnande. Kyrkomötet har därför föreslagit ett tillägg till 5 § i sådant syfte.

Vidkommande övergångsbestämmelsen kan det vid första påseendet synas vara ägnat att väcka en viss uppmärksamhet, att äldre upplåtelser av gravplats, vilka jämlikt föreskrifterna i nådiga förbudet den 12 september 1783, såvitt dessas ordalydelse ger vid handen, borde avse äganderätt, genom denna lag skulle komma att till sin rättsliga natur förklaras innebära endast nyttjanderätt. Kyrkomötet delar emellertid den i statsrådsprotokollet den 3 september 1915 uttalade åsikten, att, ehuru gravupplåtelse mången gång till ordasättet angiver sig såsom avseende äganderätt, den verkligen upplåtna rätten dock rätteligen borde karakteriseras såsom nyttjanderätt. Ett stöd för denna uppfattning finner kyrkomötet däri, att förmodligen aldrig ifrågasatts, att gravägare skulle vara skyldig att söka lagfart åt sitt fång till gravplatsen. Upplåtelse i fråga avse sålunda äganderätt allenast till skenet, men i verkligheten en besittningsrätt, låt vara för alltid. Till stöd för den nu angivna uppfattningen kan i viss mån åberopas avfattningen av domstolarnas beslut i ett av Kungl. Maj:t den 28 augusti 1895 avgjort mål rörande rätt till gravplats (Nytt jur. arkiv 1895, sid. 322). Det kan under sådana förhållanden icke vara oriktigt att i lag behandla sådana upplåtelser såsom avseende nyttjanderätt, icke äganderätt. Kyrkomötet har således intet att erinra mot övergångsbestämmelserna.

På grund av vad sålunda anförts får kyrkomötet, med förklarande att det av Eders Kungl. Maj:t för kyrkomötet framlagda förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats icke blivit av kyrkomötet i oförändrat skick godkänt, anmäla, att kyrkomötet för sin del antagit följande förslag till

Lag

om nyttjanderätt till gravplats.

Med upphävande av nådiga förbudet den 12 september 1783 emot ytterligare försäljande av de en gång till privata försålda gravar i kyrkor och kyrkogårdar, såvitt detta förbud avser gravar å kyrkogårdar, förordnas som följer:

1 §.

Å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats må gravplats endast upplåtas med nyttjanderätt.

Sådan upplåtelse må ske för alltid eller för viss tid, högst femtio år.

2 §.

Avtal, varigenom upplåtes nyttjanderätt till gravplats, skall upp-
rättas skriftligen.

3 §.

Avgift för nyttjanderätt till gravplats skall, där ej annat avtalas, utgå på en gång.

4 §.

Gravplats skall av nyttjanderättshavaren hållas i ordnat och värdigt skick.

Råder å gravplats grov vanvård och avhjälpes den ej inom ett år efter det upplåtaren förelagt nyttjanderättshavaren att sätta gravplatsen i stånd, vare nyttjanderätten förverkad. Föreläggandet skall innefatta erinran om den sålunda stadgade påföljden. Är nyttjanderättshavaren ej känd eller vet man ej, var han finnes, skall föreläggande, som nu är sagt, införas tre gånger såväl i allmänna tidningarna som i tidning inom orten; och varde tiden för den föreskrivna påföljdens inträdande räknad från det sista kungörandet.

5 §.

Då för viss tid upplåten nyttjanderätt till gravplats upphör på grund av tidens utlöpande, äger, om gravplatsen är väl vårdad, nyttjanderättshavaren rätt att mot skälig avgift erhålla förnyad upplåtelse, såframt han anmält sig därtill före nyttjanderättstidens utgång och den förnyade upplåtelsen icke medför synnerligt men för begravningsplatsens ändamålsenliga ordnande.

6 §.

Har nyttjanderätt till gravplats upphört, må därå anbragt gravvård eller annan överbyggnad av dess ägare bortföras inom sex månader därefter. Vad som ej är bortfört inom nämnda tid, tillfaller upplåtaren; vill denne från graven föra gravvård eller annan överbyggnad av konstnärligt eller historiskt värde eller eljest av beskaffenhet att bära för framtiden bibehållas, skall den åter uppställas inom begravningsplatsen å lämplig, därtill avsedd plats.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1916 och i tillämpliga delar lända till efterrättelse även beträffande de upplåtelser av gravplats å kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som skett före nämnda dag.

Stockholm den 15 november 1915.

Underdånigst

På kyrkomötets vägnar:

NATHAN SÖDERBLOM.

A. v. Krusenstjerna.

Kyrkomötet, i anledning av dels Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats dels ock en i ämnet väckt motion.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 31.)

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 3 december 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet, att sedan Kungl. Maj:t genom skrivelse den 1 oktober 1915 förelagt kyrkomötet ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats, kyrkomötet i skrivelse den 15 november 1915 tillkännagivit, att kyrkomötet, som icke i oförändrat skick godkänt omförmälda lagförslag, för sin del antagit förslag till lag i ämnet av den lydelse i kyrkomötets skrivelse angäves.

Efter att hava närmare redogjort för kyrkomötets skrivelse anförde föredragande departementschefen följande:

»Mot den ändring, kyrkomötet vidtagit i det till dess prövning överlämnade lagförslaget, har jag icke något att erinra.

Beträffande det i sammanhang med nämnda lagförslag upprättade förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, vilket förslag ej tillhör området för kyrkomötets beslutanderätt, har i skrivelsen framhållits såsom önskligt, att bestämmelserna om nyttjanderätt till gravplats gjordes helt oberoende av bestämmelserna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Detta uttalande har icke syntts mig böra föranleda någon ändring i berörda förslag, vilket, såsom jag förut haft tillfälle nämna, av lagrådet lämnats utan anmärkning.»

Departementschefen hemställde härefter, att för det i § 87 rege-
ringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande måtte genom utdrag av detta protokoll inhämtas över det av kyrkomötet för dess del antagna förslaget till lag om nyttjanderätt till gravplats.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:
N. Beite.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd måndagen
den 10 januari 1916.*

Närvarande:

Justitieråden	BERGMAN, SJÖGREN,
Regeringsrådet	PALMGREN,
Justitierådet	DYBERG.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 november 1915 hade kyrkomötet tillkännagivit, att — sedan Kungl. Maj:t genom skrivelse den 1 oktober 1915 förelagt kyrkomötet ett vid skrivelsen fogat förslag till *lag om nyttjanderätt till gravplats* — kyrkomötet, som icke i oförändrat skick godkänt omförmälda lagförslag, för sin del antagit förslag till lag i ämnet av den lydelse i kyrkomötets skrivelse angäves.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 december 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över det av kyrkomötet för dess del antagna förslag till *lag om nyttjanderätt till gravplats*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av assessorn Alvar Elis Rodhe.

Lagrådet, som nu hade att ingå i granskning av förslaget allenast i den mån detsamma skilde sig från Kungl. Maj:ts för kyrkomötet framlagda förslag i ämnet, lämnade förslaget därutinnan utan anmärkning.

Ur protokollet:
Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 14 januari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet lagrådets genom utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 3 december 1915 inhämtade utlåtande över ett av kyrkomötet antaget förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll hemställde föredragande departementschefen, att nämnda lagförslag ävensom det i samband därmed upprättade förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition Nr 24.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik Ölander.
